

11. Чиркин В. Е. Конституционное право зарубежных стран / В. Е. Чиркин. – М. : Юристъ, 1997. – 568 с.

12. Lipset S. M. The Social Conditions of Democracy Revisited / Seymour Martin Lipset // American Sociological Review. – 1994. – № 59. – P. 1–22.

Надійшла до редколегії 05.025.2014 р.

УДК [378 : 372.77] (477)

А. В. РОМІН

МЕХАНІЗМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

Проаналізовано становлення та розвиток міжнародного співробітництва вищих навчальних закладів України. Визначено механізми державного впливу на пріоритети міжнародного співробітництва, проблеми, з якими стикаються українські ВНЗ під час формування контингенту іноземних студентів.

Ключові слова: управління вищим навчальним закладом, міжнародне співробітництво, іноземні студенти.

This article analyzes the formation and development of international cooperation of higher educational establishments in Ukraine. The mechanism of state influence on the priorities of international cooperation, the problems faced by Ukrainian universities in shaping foreign students.

Key words: management by higher educational establishment, international cooperation, international students.

Для західних експертів у галузі вищої освіти розвиток міжнародного академічного співробітництва є стратегічною метою, досягнення якої забезпечує країну конкурентоспроможними громадянами. У вітчизняній науці питання міжнародного академічного співробітництва й управління цим процесом державою ще не сформувалися як самостійний науковий напрям у теорії державного управління, а отже, це вимагає проведення спеціальних наукових досліджень, створення відповідної термінології.

Проблеми розвитку та вдосконалення міжнародного співробітництва вищих навчальних закладів України, формування нормативно-законодавчої бази та вплив держави на пріоритети міжнародного спілкування розглядається та аналізується як українськими [2; 4 – 8], так і закордонними вченими [1].

Мета статті – проаналізувати механізми вдосконалення міжнародного співробітництва вищих навчальних закладів України.

Роль міжнародного співробітництва закладів вищої освіти України зростає в міру їх багатопланової й активної участі в різних формах міжнародних науково-освітніх зв'язків і залежно від державної підтримки у вигляді законодавчих і нормативних ініціатив, а також фінансових інвестицій. Законодавча база для здійснення міжнародного співробітництва суб'єктами вищої освіти України періодично оновлювалася і доповнювалася. Саме своєчасні і виправдані законодавчі акти і відомчі розпорядження, що регламентують міжнародну діяльність, дають позитивні результати. Основні напрями міжнародного співробітництва в галузі вищої освіти були визначені в Законі України “Про вищу освіту” в 2002 р.: вищі навчальні заклади мають право здійснювати міжнародне співробітництво, укладати договори про співробітництво, встановлювати прямі зв'язки з вищими навчальними закладами іноземних держав, міжнародними організаціями, фондами тощо відповідно до законодавства [3]. Головними напрямками міжнародного співробітництва вищих навчальних закладів є: участь у програмах двостороннього та багатостороннього міждержавного обміну студентами, аспірантами, педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками; проведення спільних наукових досліджень; організація міжнародних конференцій, симпозіумів, конгресів та інших заходів; надання послуг, пов'язаних зі здобуттям вищої та післядипломної освіти, іноземними громадянами в Україні [3, с. 13].

Змінюються принципи і пріоритети набору іноземних студентів. На практиці реалізується принцип відкритості системи освіти для всіх громадян зарубіжних країн, незалежно від їхнього підданства, політичних поглядів, віросповідання тощо. Навчання іноземних громадян перестало бути політизованим, важливого значення набуло рекрутування іноземних громадян, здатних навчатися на контрактній основі і на відповідному академічному рівні. До того ж, змінився зміст професійного навчання іноземних громадян. Воно усе більше здійснюється на основі загальноосвітніх досягнень науки і техніки, що полегшує іноземним випускникам подальше працевлаштування [5, с. 194]. Також були досягнуті успіхи в галузі організаційної роботи: іноземні абітурієнти можуть тепер проходити попередню підготовку в одному ВНЗ, а потім навчатися в іншому навчальному закладі по обраній спеціальності. Сучасна система підготовки кадрів для зарубіжних країн в Україні зорієнтована значною мірою на забезпечення процесу інтеграції нашої держави до світового наукового, освітнього та культурного простору, гуманізацію міжнародних відносин, утвердження етичних норм міжнародного спілкування, діалог націй і культур [7, с. 30].

Політичні й економічні зміни, які відбулися в Україні і на міжнародній арені, внесли свої корективи в процес навчання іноземних фахівців для зарубіжних країн. Критичний аналіз накопиченого досвіду дозволяє виділити низку проблем у сфері державного управління цією галуззю: відсутність державної програми набору і

навчання іноземних громадян; відсутність українських дипломатичних представництв у багатьох регіонах світу; певне погіршення міжнародного іміджу української вищої школи в країнах далекого зарубіжжя і обмеження її участі на міжнародному освітньому ринку; спостерігається втрата того безцінного досвіду з навчання іноземних громадян, що був накопичений українськими ВНЗ у минулому; додаткове ліцензування комерційних фірм, що діють на освітньому ринку послуг, сприяє тому, що набір студентів має стихійний характер; знижується якість навчання за відсутністю підручників і навчально-методичних посібників для іноземних студентів, а також якість досліджень педагогічної спільноти з роботи з іноземними студентами; залишається слабкою матеріально-технічна база ВНЗ, яка не відповідає завданням підготовки сучасного фахівця; недостатній рівень безпеки особистого майна іноземних студентів. Наявність узагальненої інформації з проблем підготовки фахівців для зарубіжних країн вимагає розробки нової державної стратегії в цій сфері. Тут можна запропонувати здійснення низки таких заходів:

- розробку стратегічного плану розвитку співробітництва з іноземними країнами у сфері підготовки фахівців для зарубіжних країн;

- уніфікацію за міжнародними стандартами всіх основних форм навчання і створення необхідних умов для їх реалізації, а також оцінок одержуваних знань із метою забезпечення українських дипломів про вищу освіту й учених ступенів за кордоном;

- налагодження обміну інформацією з країнами-партнерами про якість підготовлених фахівців, що дозволить вчасно вносити корективи в навчально-виховний процес, урахувавши специфіку майбутньої трудової діяльності випускників на батьківщині;

- затвердження мінімальних тарифів вартості підготовки іноземних студентів у ВНЗ України з метою припинення практики навчання за демпінговими цінами;

- забезпечення безпеки іноземних студентів, які часто є жертвами насильства з боку націоналістів і кримінальних елементів;

- створення нормальних побутових умов і забезпечення дисципліни в гуртожитках, в яких проживають іноземні студенти;

- підвищення якості професійної підготовки іноземних студентів, визначення переліку спеціальностей з урахуванням соціально-економічних особливостей зарубіжних держав.

У цілому перед вищими навчальними закладами України стоїть задача посісти гідне місце на міжнародному ринку освітніх послуг. Важливими для розуміння системи управління міжнародною діяльністю закладів вищої освіти стали ті радикальні зміни, що відбулися у світовому співтоваристві в останні десятиліття і позначилися на сфері вищої освіти. До них можна зарахувати глобалізацію професійних знань; інтернаціоналізацію процесів вищої освіти; регіоналізацію діяльності ВНЗ; демократизацію і підвищення автономії вищих навчальних закладів; диверсифікованість видів і типів програм вищої освіти;

технологізацію процесів вищої освіти. Саме міжнародне співробітництво у сфері вищої освіти сприяє розвитку цих тенденцій, які у свою чергу впливають на характер і масштаби міжнародної діяльності вищої школи.

Сьогодні держава сприяє міжнародному співробітництву у галузі вищої освіти і здійснює заходи щодо розвитку та зміцнення взаємовигідного співробітництва у галузі вищої освіти в межах двосторонніх і багатосторонніх міжнародних договорів і угод. Міжнародна діяльність сьогодні активізувалась, вона стає більш динамічною і досконалою. Така співпраця здійснюється з іноземними партнерами із 60 країн світу на основі 128 угод різного рівня [4, с. 47].

Уважаємо за необхідне виділити загальні тенденції, що намітилися в системі вищої освіти в Україні та послуговували передумовами подальшого розвитку міжнародних контактів ВНЗ.

По-перше, скорочення державного фінансування вищих навчальних закладів змусило переглянути номенклатуру пропонованих спеціальностей, розширюючи програми за найбільш затребуваними напрямками.

По-друге, проведення в державних ВНЗ поряд із бюджетним комерційного набору студентів при повній компенсації витрат на навчання стало основним позабюджетним джерелом фінансування державних установ, що підкреслює ринкову складову сучасного етапу розвитку міжнародних зв'язків вищих навчальних закладів [7, с. 91].

По-третє, введення багаторівневої структури професійної підготовки, що враховує закордонний досвід вищої професійної освіти, дозволило встановлювати еквівалентність рівнів освіти, адекватно порівнювати дипломи різних країн.

По-четверте, інформатизація і комп'ютеризація вищої освіти розширили інформаційну взаємодію між навчальними закладами на національному і міжнародному рівнях, дозволивши їм обмінюватися інформацією, мати доступ до світових баз даних і пропонувати послуги дистанційного навчання.

Інший напрям організації включеного навчання реалізується, як правило, через участь закордонних партнерів, що подають заявки на стипендії з національних фондів. Таке партнерство здійснює більшість університетів Франції, Німеччини, США, Великобританії. Щорічно міністерства закордонних справ Франції і Німеччини виділяють на конкурсній основі стипендії для включеного навчання іноземних студентів.

До нових форм, що розвиваються, в галузі міжнародного співробітництва є інтернаціоналізація навчальних програм ВНЗ. Існує низка заходів щодо інтернаціоналізації навчальних програм. Це може бути відкриття нових спеціальностей, таких як “Європейські студії”, “Європейський менеджмент зовнішньоекономічної діяльності”, а також міжнародна орієнтація у змісті визначених академічних дисциплін, включення до лекційного матеріалу прикладів із закордонної практики, посилення на зарубіжні джерела [2]. Слід сказати, що такі програми значно розширюють освітні можливості для немобільних студентів, які не можуть собі дозволити пройти навчання чи стажування за кордоном. Процес інтернаціоналізації навчальних програм значно підвищує їх привабливість

та йде на користь освітньому процесу в цілому. На наш погляд, це позитивний приклад невтручання центральних державних органів у діяльність вищого навчального закладу, надання йому права вільного вибору зарубіжного партнера та профілю міжнародної навчальної програми. Ефективність управління міжнародною діяльністю вищої школи залежить від чіткого визначення цілей, стратегії і тактики розвитку системи вищої освіти в цілому, а також міжнародної діяльності конкретного закладу, його активності, ресурсів і досвіду роботи. Міжнародне співробітництво з відомими закордонними ВНЗ-партнерами дозволяє використовувати їхній передовий досвід з удосконалювання процесів управління вищими навчальними закладами в сучасних ринкових умовах. Це видається найбільш важливою задачею, оскільки національна система управління вищими навчальними закладами вимагає модернізації і постійного удосконалювання.

У сучасних умовах практика реалізації міжнародної та зовнішньоекономічної діяльності вищої школи приводить до розуміння необхідності об'єднання зусиль ВНЗ окремих регіонів для вирішення широкого кола питань. Вважаємо, що подібні регіональні об'єднання (центри, асоціації) могли б потенційно здійснювати адміністративні функції, поважаючи при цьому автономність вищих навчальних закладів, і виконувати такі завдання:

- інформаційне забезпечення діяльності ВНЗ на регіональному, національному і міжнародному рівнях;
- проведення консультацій і експертних оцінок міжнародної діяльності ВНЗ;
- допомога у створенні міжнародних відділів у ВНЗ і визначення перспективних форм міжнародного співробітництва;
- сприяння набору іноземних студентів;
- проведення маркетингового дослідження і проведення рекламних кампаній у сфері міжнародного співробітництва;
- забезпечення взаємодії із закордонними ВНЗ й освітніми організаціями;
- взаємодія з Міністерством освіти і науки, а також із національними і міжнародними організаціями у сфері освіти і науки;
- сприяння організації і проведенню міжнародних викладацьких і студентських конференцій;
- надання підтримки академічної мобільності;
- підтвердження, визнання і встановлення еквівалентності документів про освіту.

Отже, запропоновані рекомендації з оптимізації управління діяльністю ВНЗ у сфері міжнародного співробітництва: доцільніше використовувати вже накопичений досвід міжнародної діяльності провідних ВНЗ ближнього і дальнього зарубіжжя як у галузі підготовки іноземних фахівців, так і в реалізації спільних міжнародних освітніх програм на базі українських ВНЗ; активізувати участь у контактах між закладами на регіональному рівні, що може сприяти підвищенню ефективності міжнародної академічної мобільності на основі поширення накопиченого досвіду ВНЗ регіону; українським вишам необхідно бути більш

відкритими для порівняльних аналізів якості навчання на національному і міжнародному рівні; вимагати наявності професійної підготовки співробітників міжнародної служби, їхньої регулярної перепідготовки.

Література:

1. *Байнев В. Ф.* Проблемы интеграции образования стран – участниц СНГ и западной Европы / В. Ф. Байнев // *Образовательные технологии.* – 2004. – № 1. – С. 3–9.
2. *Гуляєва Н. М.* Вища європейська освіта в Україні / Н. М. Гуляєва // *Освіта України.* – 2005. – № 3. – С. 12. – 9-16 лютого.
3. Закон “Про вищу освіту”. Організація навчального процесу у навчальних закладах / упоряд. О. В. Ситяшенко. – К. : Задруга, 2004. – С. 11.
4. *Освіта України : Інформ.-аналіт. огляд / за заг. ред. В. Г. Кременя.* – К. : ЗАТ “НІЧЛАВА”, 2001. – С. 47.
5. *Сикорская И. Н.* На пути к Европейскому образовательному пространству: международное сотрудничество вузов / И. Н. Сикорская // *Актуальні проблеми входження вищих навчальних закладів України до єдиного європейського освітнього простору : матеріали міжнар. наук.-метод. конф. (Київ, 22-23 листоп. 2005 р.).* – К. : Київ Нац.торг.-екон.ун-т, 2005. – С. 193–195.
6. *Управління національною освітою в умовах становлення і розвитку української державності : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (28 – 30 жовтня 1998 р.).* – К. : МО України ; АПН України; ДАККО; ІЗМН, 1998. – С. 91.
7. *Фахова підготовка іноземних громадян в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку : зб. матер. II Міжнарод. наук.-практ. конф., Київ, 11-12 березня 2004 р. / редкол. : З. І. Тимошенко (гол.) та ін.* – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – С. 30.
8. *Шиян Р.* Український дім на Європейській площі / Р. Шиян // *Управління освітою.* – 2003. – № 1. – С. 21.

Надійшла до редколегії 16.01.2014 р.

УДК 35.380.10

М. Г. СЕРГІЄНКО

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ТА ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Вивчено державну політику та загрози економічній безпеці України на сучасному етапі розвитку держави. Доведено важливість і необхідність ґрунтовного наукового пізнання процесу функціонування економіки країни.

Ключові слова: державна політика, економічна безпека України, загрози економічній безпеці, держане управління, системний підхід, оцінка, критерії.